

Frafall i videregående skole

I disse dager starter titusener av ungdommer skoleåret i videregående. Skal en tro statistikken fra tidligere år vil nærmere tretti prosent av dem ikke nå verken yrkeskompetanse eller allmenn studiekompetanse innen fem år

Kronikk publisert i Bergens Tidende 14. august 2009

Av: Anne Grete Danielsen (HiB), Lars Gjelstad (UiB), Roar Høstaker (HiL) og Tom Skauge (Forpro/HiB)

I et samfunn som vårt med mye vekt på oppnådde kvalifikasjoner er dette et alvorlig problem for elevene det gjelder. Det er også et politisk problem og like før ferien la regjeringen frem Stortingsmelding 44 «Utdanningslinja» som tar opp dette. Denne meldingen har mange positive forslag som for eksempel nye tiltak for å gjøre ungdomsskolen mer praktisk slik at frafallet kan forebygges tidligere. Den fremholder også som et mål å gjøre fellesfagene på yrkesprogrammene mer yrkesrettede uten at det går utover det faglige og teoretiske nivået.

Skoletrøtt ungdom

For det er skoletrøtt ungdom som er problemet. Yrkesfagene er det området der frafallet er sterkest, og da ikke minst blant gutter. Skal man igjen tro statistikken, så vil en stor del av de som ikke fullfører slutte på skolen alt i løpet av det første skoleåret. Det er ofte de teoretiske fellesfagene som blir kritisert, men problemet er trolig mer sammensatt og begynner tidligere. Det er imidlertid lite forskning på hva som skjer i overgangen fra tiende klasse til første klasse i videregående, særlig i et perspektiv som ser problemstillingene fra innsiden og nedenfra.

Et hederlig unntak er en nylig innlevert masteroppgave av Ragnar Brenden som undersøkte en mindre gruppe gutter som hadde sluttet i løpet av første året på videregående. Funnene hans peker i retning av en hel rekke samvirkende forhold som ledet til frafall: en gi-faen holdning til skolen alt fra slutten av ungdomsskolen gjør at resultatene blir dårlige; en kombinasjon av elendige karakterer og uklarhet i veiledningen gjør at de havner i en (gutte) klasse som gjerne har et preg av «samling i bønn». Når guttene ikke finner seg til rette i det nye miljøet, og ryker uklar med læreren, er ikke veien lang til kompensierende aktiviteter som internettspelet World of Warcraft. Dette spillet brukte flere av Brendens informanter mye tid på i tiden før og etter at de sluttet – inntil ti timer hver dag.

Sosiale mekanismer

Brendens masteroppgave er bare ett bidrag for å forstå hvordan ungdom finner seg til rette (eller ikke) i videregående skole. Overgangen mellom de to skoleslagene innebærer også valg om hva man har lyst til å gjøre i fremtiden; elevene får et helt nytt skolemiljø, nye venner (eller fravær av slike), nye arbeidsformer, osv. Spørsmålet er hvordan ulike elever og elevgrupper møter skolen og kommer i opposisjon til den (eller ikke). Mye av forskningen på området er basert på svært interessante tverrsnittsdata, men vi mener at det nå er et særlig behov for mer kvalitativ forskning som kan gå i dybden på de sosiale mekanismene blant ulike elevgrupper.

En del skoleforskning viser at gutter og jenter møter skolen på ulik måte ved at jenter er mer lydhøre for skoledisiplinen, mens gutter er mer opptatt av å være likt i guttegjengene fremfor av læreren. I enkelte guttemiljøer er skolearbeid sett på som noe for puser og ikke for

skikkelige mannfolk. Disse holdningene kan også knyttes til familie- og klassebakgrunnen til elevene, og rekrutteringen til de ulike utdanningsprogrammene speiler dette.

Klasseforskjeller

Klasseforskjellene viser seg ellers i videregående på andre måter: elever fra hjem med boklige interesser hos foreldrene har større sjanse til å få bedre karakterer nå enn på begynnelsen av 1990-tallet. Et mer individualisert fokus i undervisningen har trolig bidratt til denne skjevheten. Vekten på at alle skal ta ansvar for egen læring, som det heter, øker bare fordelene for dem som alt er motiverte og som ser at de oppnår noe ved egen innsats.

Det er også påvist at arbeiderklassebarn og middelklassebarn bruker data på ulik måte. Der de første i større grad bruker datamaskin til underholdning, bruker middelklassebarn dem til aktiviteter som også gir en form for kompetanse. (Leila Torgersen, NOVA, publisert i 2004: «Ungdoms digitale hverdag», NOVA-rapport 8/04). Videregående skole er således en arena der klassemotsetninger brytes.

Paradoksalt nok viser en del tverrsnittsdata for hele ungdomsgruppen at gutter stort sett er mer fornøyd med sin livssituasjon enn jenter på samme alder. Det kan være at gutter lettere kompensere for variable skoleresultater ved å ha suksess med aktiviteter som gir mer positive resultater utenfor skolen.

Bevegelse oppover

En kan selvfølgelig diskutere om frafall (eller kanskje snarere bortvalg) av videregående utdanning egentlig er et problem. Er ikke problemet snarere mangelen på alternativer? Frafallsproblemet kan også sees som en effekt av systembyggingen i skoleverket. Ved Reform 94 ble det en forutsetning at all bevegelse skal være oppover, og bevegelse sideveis blir et avvik. Samtidig er det slik at alle skal gjennom.

At en ikke fullfører blir et personlig nederlag, i stedet for at det finnes muligheter for positive alternative valg. På den annen side er det slik at jobbene som skoletrøtte elever tidligere kunne gå inn i, ikke finnes lenger, for det kreves mer forkunnskaper i dag (som kanskje igjen er en virkning av at flere har videregående utdanning). Det man holder opp er selvfølgelig faren for at ungdommer tidlig skal bli marginalisert og komme skeivt ut på arbeidsmarkedet og i samfunnslivet ellers. Kriminalitet og rusavhengighet er spøkelser som gnager bakerst i hjernebarken på mange foreldre.

Knallhard konkurranse

En bør kanskje passe seg for å være nostalgisk i forhold til situasjonen før Reform 94, selv om en da hadde mindre vekt på teori på yrkesskolen. Med over hundre ulike yrkeslinjer var gjennomstrømmingen dårlig på grunn av lite kapasitet i de videregående kursene.

Disse kursene var dyre for fylket å opprette og å drive og ble dermed lite prioritert. Konkurransen var knallhard for å komme inn på de mest ettertraktede av dem. Yngre elever ble gjerne konkurrert ut av eldre søkere som hadde tilleggspoeng for alder og yrkeserfaring. Enkelte søkere hadde fullført allmennfaglig studieretning før de søkte på yrkesskolen, og en del yngre elever tok flere ettårige grunnkurs.

Studiestrukturen førte til en del bevegelse mellom skole og arbeidsliv der en jobbet noen år før en hadde nok poeng til å ta det videregående kurset en ønsket. I en utdanningstenkning der

hele årsklasser skal stige som en tidevannsbølge oppover, blir dette lite rasjonelt, men det nåværende systemet kan kanskje, på den annen side, bli for kompakt?